

Вдома чекає Марко

КУПИТИ

Дані 37 років. У неї є все, про що мріяла її мама: освіта, престижна робота з відповідною зарплатою, власна квартира у великому місті, зрештою, бездоганна репутація. Чого ще бракує для щастя?

Як виявляється, головного - самої себе. Щоб спробувати бодайнаблизитися до нової, хоч і давно омріяної мети, Дана перериває успішну кар'єру у великій корпорації і влаштовується продавчиною у квіткову крамницю. А далі буде видно.

Галина Лицур-Щадей

Вдома чекае

Марко

Галина Лицур-Щадей

ВДОМА ЧЕКАЄ МАРКО

Роман

УДК 82-31

Л 55

Лицур-Щадей Галина

Вдома чекає Марко / Галина Лицур-Щадей. — Чернівці : Книги — XXI, 2024. — 280 с.

ISBN 978-617-614-430-4

ISBN 978-617-614-471-7 (електронне видання)

Дані 37 років. У неї є все, про що мріяла її мама: освіта, престижна робота з відповідною зарплатою, власна квартира у великому місті, зрештою, бездоганна репутація. Чого ще бракує для щастя? Як виявляється, головного — самої себе. Щоб спробувати бодай наблизитися до нової, хоч і давно омріяної мети, Дана перериває успішну кар'єру у великій корпорації і влаштовується продавчиною у квіткову крамницю. А далі буде видно.

Усі права застережено.

Жодну частину з цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва.

ISBN 978-617-614-430-4

ISBN 978-617-614-471-7 (електронне видання)

© Книги — XXI, 2024

© Галина Лицур-Щадей, 2023, *текст*

© Віроніка Драпак, 2023, *ілюстрації та обкладинка*

Розділ 1

Я сиджу у велюровому фотелі, відкинувши голову на м'яку спинку. Розглядаю своє відображення у розлогій скляній стелі зимового саду. Світ догори дригом здається значно комфортнішим і цікавішим. У віддзеркаленні тонуть люди, будинки, міста...

Я теж не проти втонути в якомусь іншому вимірі, подалі від сірої будівлі на шістнадцять поверхів, куди щодня ходжу на роботу. Але такої опції серед моїх умінь і навичок, на жаль, немає. Натомість є інші. Багато інших. Прямі — передбачені трудовою угодою. Дотичні до них — такою угодою не передбачені, але ж «вам це найлегше, Богдано Олександрівно», «а чи не могли б ви підстрахувати?», «замовники хочуть розмовляти тільки з вами, ви ж погодитеся в наших спільних інтересах?».

І так без кінця. Отому новенькому покажи, за тим приглянь, не відмовляти ж в особистому проханні шефу. І не шефу також. А тут така гора нововведень, що голова обертом іде: «Кому ж, як не вам, Богдано Олександрівно?».

Руда копиця на голові дедалі більше дратує. От піти б сісти у крісло до перукаря... Одного разу була спроба, але в майстра рука не піднялася! Поважна причина, нічого не скажеш. Більше я не намагалася: мама цього б не простила.

Раз у раз наді мною сновигає у білій сорочці й довгій чорній запасці кельнер. Носить тацю з горнятами кольору морської хвилі — у тон до фотелів. Насипні шоколадні сердечка на густій пінці збитого молока тримаються, наче на магнітах.

«Ваше лате, будь ласка. Гарного вам вечора». Його натренована ввічливість змушує таки підняти голову з фотелю і відповісти: «Дякую, вам також». Хоча насправді замість вдячності я відчуваю роздратування. Так дістало все навкруги: от починаючи з копиці на голові й закінчуючи цілим стосом документації, яку, сама не знаю навіщо, тягну додому. Ну, як «не знаю»? Знаю: може, попрацюю, ще раз перегляну. Як і вчора. І позавчора. І позапозавчора...

Дурна ти, Дано, та й годі! Була б мудріша — плюнула б на ту роботу.

Але ж ні. Не можна. Розумні дівчатка так не роблять. Чемні не роблять. Виховані не роблять. І взагалі. Всі співробітники зайняті сім'ями, дітьми, подорожами, розвагами. То кому ж, як не тобі? Ні дітей, ні сім'ї. Навіть собаки — і того нема, бо коли його вигулювати? Не хочу нічого, зовсім. Може, впасти пластом і лежати? Лежати теж не хочу. Якщо те кляте «нічого» має якийсь вигляд, то саме такий.

Відчуваю, як сили жити й функціонувати у цьому білчиному колесі, мов на сміх названому життям, тануть і тануть. Хоча знаю, що відбудеться за хвилину. Бо це не вперше. Зараз ти, Дано, скрутишся в баранячий ріг зі своїми шмарклями, емоціями, з усіма «можу» й «не можу». І залишишся від тебе, дівчино, тільки те, що треба, ні краплини зайвого.

Розумна й продуктивна Богдана Олександрівна стоїть наді мною і, здається, просто вже бере мене за лікоть двома лише пальцями, вказівним і великим, щоб відвести в кут, наче вчитель математики із жахливих снів.

Усередині, під самим горлом, склавши благально на грудях стиснуті кулачки, скиглить крихітне дівчатко. Воно ховає заплакане личко у поділ маминої спідниці, але не сміє проситися на руки, бо вже велике. Мама, як і Богдана Олександрівна, сильна й холодна. Дівчинці хочеться теплих обіймів, хочеться, щоб хтось широкою долонею витирав слізки і заспокоював: «Ну-ну, не треба, не плач. Усе добре. Я з тобою». Відтак оця долоня своїм теплом накрила б розпатлане волосся, пригрібаючи його до купи. І можна було б головою уткнутися межи колін, вмостившись, наче в кубельці. І заснути. Мала крізь сон почула б, як ніжно й обережно її несуть на руках, щоб не розбудити. Тихо-тихо кладуть на постіль з рожевими ведмедиками й накривають ковдриною до самого підборіддя. А долоня не опускає відразу голівку на подушку, бо та ще не набралась тепла і сон ще не міцний. «Спи... Спи...» Але цього не стається.

Богдана Олександрівна голосом кельнера каже, що всього десять хвилин — і торговий центр, а разом і їхня кав'ярня зачиняються. Ось рахунок: «Ви карткою чи готівкою?». — «Мені байдуже». — «Однак вибір за вами...» — «За мною, ви впевнені?»

«Карткою», — втручається Богдана Олександрівна й підносить смартфон до простягнутого портативного терміналу. «Дякую, заходьте ще. Гарного вам вечора». — «А можна не йти?» — мене підводять голосові зв'язки. «Ви щось казали? З вами все гаразд?» — кельнер здивовано повертається з уже наміченого до бару маршруту. «Все чудово. Дякую», — вклинюється Богдана Олександрівна, і мені нічого не залишається, як згребти до сумки смартфон, обгорнути шию шовковим шаликом і перевісити через руку літній кардиган. Вечірня прохолода навряд чи відчутна на вулиці посеред розпеченого за день асфальту й автівок.

Торговий центр спішно покидають останні покупці. Вже двічі внутрішнє радіо дякувало їм за відвідини закладу, запрошувало приходити наступного разу і бажало гарного вечора. Змовились мовби з отим гарним вечором! Мені геть не хочеться опинитися у чотирьох стінах із вилизаною до блиску мармуровою підлогою і застеленим без єдиного огріху ліжком. Краще вже — куди ноги несуть...

На саму згадку про самотнє блукання вулицями нічного міста одразу озивається Богдана Олександрівна: «Завтра на роботу на сьому тридцять. Ти пам'ятаєш, що сорок хвилин потрібно мати в запасі, бо раптом корки? І сьогодні якраз той день через два, коли має бути вимите волосся на голові, бо йому вже жодне зав'язування в жодну ґульку на потилиці не допоможе. Авжеж, ти знаєш, що це зайва година зранку або звечора. І вибач мені, третій день у тій самій спідниці — тобі має бути соромно хоча б перед собою. Які джинси? Забудь. Ти не перекупка на ринку й не офіціантка. Тому, дівчино, поквапся, тролейбус від'їжджає за хвилину».

Я бачу, як уже сиплють іскрами тролейбусні роги. Щоб устигнути, треба набратися чи то сміливості, чи то нахабства і ступити кілька кроків на пішохідний перехід, бо чекати ввічливого водія, котрий зупиниться, можна довго. Цю місію бере на себе молодик у навушниках на пів голови. Добігати на підборах не надто зручно, але... Автомобіль, якщо що, у гаражі. І не з його волі. «Вибір завжди за мною?»

На зупинці тиснява, аж бракує повітря. В голові паморочиться — і я

не знаю, що мені варто зараз робити, а чого не слід. Поруч стоять дівчата, хихочуть — і море їм по коліна. Їхній сміх пурхає понад заклопотаними головами тих, що нетерпляче позирають хто на годинник, хто на мобільний телефон.

Хвиля людей несе мене до тролейбуса, а я розвертаюсь у протилежний бік. «Дівчино, всі туди, а ви звідти?» — «Даруйте, номер тролейбуса переплутала». — «Добре, що не номер квартири». Люди у громадському транспорті рідко бувають увічливими: їм натоптують пальці, нашттовхують боки, і їм, як завше, бракує хвилини-двох, аби кудись устигнути.

«А переплутати номер квартири мені раніше на думку не спадало, треба розглянути як варіант», — ця фраза мене підбадьорює, і я всміхаюся назустріч своїм божевільним думкам. Богдана Олександрівна зневажливо дивиться на мене. «Іди ти під три чорти, дай мені спокій!» — визвіряюсь. «На сьогодні я маю інші плани!» — мимоволі промовляю вголос, на що якийсь дядечко, міцно тримаючись за поручень, кидає просто мені в обличчя: «Ще скажіть, що всі ці люди входять у ваші інші плани». Мені соромно, збоку переможно хмикає Богдана Олександрівна. Попри все, пробиваюся до виходу. Куди ж я, власне? А зрештою, яка різниця? У нікуди — це найточніша відповідь.

Однак «у нікуди», зважаючи на взуття, вирішую все ж таки під'їхати. Ось і маршрутка: в кінці робочого дня у великому місті всього вдосталь — і людей, і транспорту. За хвилину опиняюся серед знаних пахоців: усі бензини, перегари і сім потів укупі, запечатані парфумами від «Ейвон» чи «Оріфлейм», вливаються під шкіру й просочуються у кров. Тролейбуси таки мають перевагу: бодай таку, що вони більші.

Маршрутка їде не до мого мікрорайону. От і добре. Додому повертатимусь пішки. І, ймовірно, босоніж. Богдана Олександрівна ладна мене прибити через ключі від зручної «тойоти короли», що вже понад два тижні без діла валяються в сумочці.

Вітерець на підсвідомо вибраній для виходу зупинці відсвіжує думку про переплутаний номер квартири. І фантазія набагато охочіше хапається за це, аніж за щось інше.

Моє «нікуди» виявилось не таким уже й «нікуди»: університетські

гуртожитки, де я чесно відкантувала своїх п'ять років. Гуртожитський дворик, на превелику втіху моїм ще взутим ногам, неподалік. На тлі кількох сотень метрів кубічних повітря, затиснутого зусібич поверхівками, погляд вихоплює лавочку з кущем майже відцвілого жасмину. Той стримить надламаними галузками і саме в такій позиції здається важливою деталлю цього пошарпано-вицвілого екстер'єру.

Я сідаю, заплющую очі й розчиняюся у цих сотнях однаково засвічених віконець. Із мого тіла поволі випаровуються запахи маршрутки. Хоча тут — свої смажені картоплі, гріті борщі й підсмажки з моркви та цибулі, а все ж вдається хоч трохи затягнути до легень відчуття вечірнього спокою. Він, спокій, спатиме ось тут, на цих галузках, а не за жовтуватого-гірчичними шторами, з-під яких на підвіконнях нижнього поверху визирають стосики книжок упереміш із повними й порожніми банками та контейнерами різних ґатунків. До горла підступає нудота. Таки було достатньо часу, щоб забути про це.

На підвіконні другого поверху курять хлопці-дівчата, групками й поодиночі. На третьому — цілуються: дівчина сидить, а хлопець, розіп'явши їй руки, так захопився процесом, що заскотчене віконне скло може й не витримати. Її волосся розповзається чудернацькими формами з кожним порухом голови. У гуртожитку навпроти на балконі хихочуть хлопці. Вони, мабуть, також не відмовилися б опинитися на місці цього щасливчика. Я ж, якби зав'язати вуха й очі Богдані Олександрівні, не відмовилася б опинитися на місці дівчини. Теоретично. Бо практично Богдана Олександрівна все одно перемаже. Навіть із зав'язаними очима. Вона завжди перемагала. Перемагала і в шістнадцять, і у двадцять, перемагає і в теперішні тридцять сім. Бо тільки в думках і фантазіях я можу бути сильнішою за неї, а у вчинках і діях — ніколи. Тисячу разів у житті ладна була її вбити, але щойно ми ставали віч-на-віч — вона виявлялася сильнішою. Вона й досі говорить голосом і тоном моєї мами, маминими готовими фразами: «Ти мусиш... Тобі не личить... Зважай... Врахуй...». І лише зрідка — «май на увазі».

Я ношу в собі маленьку Даночку, яка хоче когось любити і благає, щоб любили її. А за мною — невідступно — крок у крок іде Богдана

Олександрівна: впевнена, холодна й нещадна. З відшліфованим набором правил і обов'язків, стягнутих до купи з усіх усюд. Навіть не пригадаю, коли я перестала вести внутрішні діалоги з мамою і розпочала з нею. Бідний Фроїде, не плач.

А втім, іноді — вкрай рідко — Богдана Олександрівна все ж таки мені поступається. Це трапляється зазвичай наприкінці весни, особливо перед грозою. Моя сила тоді зростає, а її маліє. Ось і сьогодні я відмовилася їхати на роботу автівкою. І вчора. Відмовилася після роботи затриматися в офісі. Однак робочий ноут таки волочу за собою повсюди, наче він ще одна частина тіла. Та що там: другий за важливістю орган після голови! Його присутність поруч — вимога Богдани Олександрівни. Він займає так багато мого особистого простору, що в цьому просторі не залишається місця для когось іншого. Наприклад, чоловіка. Адже нормально у цілих тридцять сім бачити поруч із собою чоловіка? Живого. Справжнього. Чи ні? А мати подругу? Ах, це ж такі дрібниці! Де набрати часу для пустопорожніх жіночих розмов за чашкою кави? А обов'язково пустопорожніх? Не знаю, бо звідкіля мені це знати?

Але так, іноді мені вдається вибороти щось у Богдани Олександрівни, як оце з автівкою. Проте взути туфлі без підборів, а замість спідниці-олівця натягнути вільні джинси — ні. Її бере гору. Там, де йдеться лише про мене, сяк-так ще можна поборотися за свої бажання, а коли з'являється ще бодай хтось, навіть сторонній чи випадковий спостерігач, шанси падають до нуля.

Вона ніколи не дозволила б отак цілуватися в освітленому вікні, на очах у мешканців кількох гуртожитків. І не дозволяє нічого, що суперечить її-маминому світогляду. А спробуй знайди, що не суперечить! Я більше не витримую ані середовища, ані самотності, в яких вони мене ув'язнили.

Постаті тих, що цілувалися на підвіконні, поволі сповзли додолу. Із центрального входу вигулькує зграйка хлопців-дівчат. Дівчатам личать їхні кеди, рвані джинси і зав'язані вузликом футболки, що передбачливо оголюють животи. Під вуличним ліхтарем виразнюється (мовчи, Богдано Олександрівно!) надто

концентрований макіяж. Усі веселі, безтурботні. Хлопці крутяться довкола своїх принцесок, мов вужі на сковорідці. «Де моїх сімнадцять?» — «Ага, наче б ти собі у своїх сімнадцять пішла отак голіпупа, яскравий макіяж, хі-хі, ха-ха...» Ні, я так ніколи не сміялася.

Несподівано для себе я покидаю свій жасминовий прихисток і йду за ними, хоч і розумію, як це безглуздо. Що я хочу побачити? Як голодні хлопчачі руки торкаються відкритих і закритих частин тіла, як сміливо, не зустрічаючи опору, мігрують по всіх впадинах і округлостях? Їх ніхто не відштовхує, ніхто від цих рук не втікає. Вони залишають свої сліди, мітки, щоби повернутися сюди знову. І не має значення, чи тіло це досконалої форми, а чи все ж помітна його залежність від калорійних тістечок. Це те, що вабить до себе протилежну статть. Дійсність завжди значно простіша, ніж фантазія. «Ускладнення речей спричинює апріорі сприйняття цих речей». Філософія. Другий курс. Але ж як тобі до лиха самотньо!

Розділ 2

Другий курс. Але ж як тобі до лиха самотньо в цьому університетському вулику!

— Слухай, дай перексерити вчорашні лекції, бо ми з Інною гайнули в гори й заледве на сьогодні повернулися. Ти ж стопудово була вчора?

— Була, — підсуваю зошит із конспектами, а перед очима лісове багаття, розкинутий намет, веселе товариство...

— Ви самі чи компанією?

— Самі. Інна подала таку ідею, — чи то радіє, чи то виправдовується Ромчик. Хоча... Чому б це йому виправдовуватися? — Дяка. З мене шоколад. Чорний з горішками.

Запам'ятав. Аж дивно. Заздрю цій невідомій Інні, що не я на її місці. «Ти не можеш сама, з хлопцем, на декілька днів», — Богдана Олександрівна супить брови, і я киваю у відповідь: «Не можу, знаю...».

Ще до початку пари Ромчик встигає повернутися з моїм конспектом, купую перексерених листків і чорним шоколадом. З горішками.

— Слухай, ми сьогодні після пар тусуєм на чайок-кофейок. А може, і на щось міцніше. Ти з нами?

— «Ми» — це ти з Інною?

— Не ревнуй, мала, ти шо! Вся бригада буде. Будуть пацани з політеху. Як тобі наші не канають, то, мо', технарики підуть? Ну, всьо. Не дуйся. Ти знаєш, я люблю тебе, мала! То йдеш?

— Я подумаю.

— Знаю я твоє «подумаю»! От скажи мені, Данко, був у тебе в житті хоч один-єдиний раз, щоб ти не думала?

— Ні.

— Принаймні по-чесняку.

Ромчик мені подобається: гарний, розумний. Ми навіть за руку пробували ходити. Зустрічатися. Але категорія «ми» витримувала лише розмови про розумне й вічне, а коли він намагався наблизитися до мене, обійняти чи перервати тривалу філософську дискусію поцілунком, я неодмінно втікала від нього. Не хотіла — і втікала!

Мама, яка з кожним днем усе виразніше перетворювалася на Богдану Олександрівну, запевняла, що так робити не слід, треба вчитися, думати про майбутнє, а на стосунки ще не час і вони лише відволікатимуть від основного. «Бракувало тільки, щоб ти заміж у двадцять вискочила. Все пропаде тоді! Золота медаль коту під хвіст! Університет — це тобі не тра-ля-ля». Я цей монолог чула безліч разів. Знала його напам'ять, знала кожну кому, крапку і знак оклику в цьому тексті. Чула його і вдень, і вночі. Це — наче присяга, яку дали за мене, а мені її дотримуватися. І не лише не поспішала заміж: я боялася цього сполучення слів, наче лихий ладану. Материного досвіду вистачало на обох: вона — без чоловіка, я — без батька.

Змалку наслухалася розповідей про нещасну жіночу долю, про страждання тіток-родичок-знайомих, то вже й не хотіла ту долю повторювати. Скільки великих жінок були самотніми. «А чому б і ні?» — запитувала себе. Тільки наш сусід — Славко, якого ледь знала, бо він був моряком далекого плавання і з'являвся раз на рік, — на мить збивав мене з пантелику. Бо ж як з'являвся! Коли чула, що він ось-ось має прийти, то пильнувала його, як святого Миколая. Він ішов штивним кроком вишколеного вояка, у формі з погонами, і з величезним оберемком троянд. Вони, ті троянди, пахли мені на всеньку вулицю нашого Містечка. От якщо вже виходити заміж, то тільки за такого чоловіка! Він усміхався нам, дітям, і діставав із кишень льодяники або іриски. Що найцікавіше: я ніколи не чула, щоб він перчив свою мову лайкою, і лише за це готова була його розцілювати.

Славкова дружина — цьоця Наталька — звичайна собі цьоця: смажила картоплю з цибулею, пекла перекладені плячки на свята, непокоїлася, що скоро Великдень, а озимий часник не посаджено. Одягалася, щоправда, інакше. На кожен доторк цікавих сусідок до її шовковистих блузок і тоненьких спідничок відповідала: «То мені Славцьо з Франції привіз, а то з Марокко». «Цьоцю, а де те Марокко?» — питала я, бо дуже цікаво, в яких краях бував її чоловік-моряк, а вона так загадково: «Далеко, звідси не видно». Натомість цьотка знала, що робиться чи не в кожній хаті на нашій вулиці і ще на трьох сусідніх.

Всі оті троянди, шовкові блузки, Марокко і смажена картопля складно пов'язувались у моїй дитячій голові. Але хай там що — не було вуйкові Славкові рівних.

Усі чоловіки довкола були наче з однакового тіста виліплені — і менш освічені, і більш, і геть невчені. Усі любили хильнути — хто менше, хто більше. І тих, що більше, жінки називали худобою. «Худоба», коли мала трохи сили, наставляла роги — і тоді хатні втікали далі, ніж виділи.

Я дуже шанувала одну зовсім не знайому мені жінку, яка жила від нас далеко, в іншому кінці Містечка, проте стала відомою, бо влучила в голову рідного мужа чавунною сковорідкою. Та так спритно, що довелося відливати холодною водою. Наші сусідки захоплено переповідали цю історію одна одній багато разів, на поверхню все виринали якісь забуті в попередньому обговоренні деталі. Жодна з жінок не засуджувала, але жодна й не сміла підтримати її вголос. Тут могла б задерти голову моя мама, адже не мала чоловіка і не мала кого боятися, але вона гарувала по три зміни на заводі і її можливості посидіти на лавках під сливами дорівнювали нулю. Замість неї іноді посиджувала я, але оскільки права голосу в мене ще не було, то тільки мовчки вислуховувала стандартне «та що поробиш, є як є, і так мусить бути».

Тиждень або й довше складалися під сливками трагічні прогнози щодо сміливиці, яка забунтувала зі сковорідкою. Найпопулярнішою була версія, що коли муж від струсу мозку отямиться і повернеться з лікарні, то Ганьці не жити: задушить уночі або й удень, живого місця на ній не залишить, вижене з дому, словом, зрівняє з землею. Не йнакше.

У той час мобільного зв'язку ще не було, а стаціонарні телефони мешкали на тій вулиці лише в однієї вчительки й у начальника фанерного цеху, тому звістки йшли довго, як у фільмах про війну. Зв'язкова цьотка Надя, родом із нашої вулиці, а заміжня саме на тій, де виникла гаряча точка, через день крутила педалі свого дамського синього ровера з одного кінця міста в інший і підвозила нові подробиці з місця події. Поки потерпілий був у лікарні, ймовірні сюжети

розвитку подій снувалися, мов павутина у бабине літо. Апогеем, звісно, мало стати його повернення.

Кажуть, Ганька полола цибулю, коли — вже вилікуваний — надійшов її чоловік. Сперся на паркан і щось там промовив до неї — не було чути. А Ганька своїм голосочком задзвонила: «Борщ у братурі, певно, теплий, іди їж, бо маю руки в глині». Він зайшов на город. Усі, що спостерігали за цією санта-барбарою — з горища, з-за стодоли, з-під паркана, де вже пів години вижинали кропиву, — чекали щонайменше реакції Мейсона, який застав Джину з коханцем. А хлоп зігнувся, нарвав зеленого цибулевого пір'я і... пішов до хати. Їсти борщ, чи що. Потім бачили й чули, як клепає косу. Декотрі навіть «Просто Марію» пропустили, бо думали, що в ту косу він вклеплює свою злість та образу на жінку, і були готові до перетворення знаряддя праці на знаряддя вбивства. Але чоловік пішов на город за стодолю і повернувся з опавкою свіжої конюшини. Далі захрускотіли триби у січкарні, а Ганька майнула подвір'ям з оберемком дров.

Нічого не відбулося і в наступні дні. Вона порала жіночу роботу на обійсті: годувала качки-кури, полола грядки, прала наперед хати й розвішувала білизну. Він лагодив дверні завіси, носив воду з криниці, розбирав бензопилу. «Надько, ти ніц не пропустила?» — не вгавали цьотки. Надька тільки розводила руками.

Останню крапку в історії поклав Великдень. Посеред ночі, коли освячували паску, всі бачили, як Ганьчин чоловік зняв із себе піджак і накрив їй плечі. Ще й пожартував із сусідами: «Людські жони у куртках та светрах, а моя у вишиванці шиндориться».

І Ганьчина санта-барбара зійшла з вуст, як сніг горами. Чоловіка її п'яним звідтоді ніхто не бачив і не чув, щоб він до жінки з кулаками пускався. Коли кликали «на сто грам», то навіть як ішов, знав міру і не соромився притримати за лікоть того, хто розливає: «Мені більше ні-ні, бо Ганька з пательнею стріне!».

Я своєю підлітковою фантазією вимальовувала ту Ганьку такою красунею, що дай дорогу! І брови чорні, і коса довга — ураз Наталка Полтавка, яку ми в школі проходили. А що її чоловік так направився на шлях праведний, то потроху-потроху наділила його рисами Гриця.

Слухаючи сльозливо-печальну історію вже іншої страдниці, я, якщо й дозволяла собі впівголоса нагадати Ганьчин подвиг, то зараз мала словесного кляпа: «Мовчи, мала, що ти розумієш!». І справді, розуміла мало: домашнього досвіду не було — і, певно, слава богу, — а з чужого оборога багато не побачиш.

Ще ми в школі вчили про різні війни й повстання. Вони рідко закінчувалися перемогою, як у Ганьки, проте я собі крутила і крутила серіал про повстання жінок, про те, як вони об'єднуються супроти чоловіків — пияків і тиранів — і, звісно ж, перемагають. Уявляючи різноспідницеве військо зі сковорідками й макогонами, а ще краще — з молоточками для відбивних і сміливою Ганькою попереду, я сном-духом не відала, що десь у той час на іншому краю планети — не нашого Містечка — відбувається справжній марш-протест жінок проти домашнього насильства. Але я була мала і того не знала.

І знати не могла. Тоді інтернетом ще й не пахло, а в телевізорі наших сусідів хіба багаті плакали, хоч їм то не вадило. І десь тоді ж у Росії вбили Лістьєва. Мені було його дуже шкода: він виглядав схожим на вуйка Славка.

Мамі про свої міркування я не розповідала, бо вона неодмінно мені досипала б додаткових обов'язків по хазяйству, а мені й основних цілком вистачало. А з іншого боку, вона відрізнялася від тіток-сусідок тим, що не любила перемивати чужі кісточки і вникати в чужі історії. Її мовою це звучало так: «Не пхайся, де тебе не просять». Хоча те, «що люди за нас подумують», важило для неї немало. Історії ж — то так, пусте. Може, якби я ходила у три зміни на завод, то й мені було б не до чужих історій. А так вони зачіпали мене, боліли й ображали: не тому, що я була така малолітня допитлива поселюшка, а тому, що бачила себе, коли виросту, в кожній із цих жінок. Бачила, як чиїсь зціплені кулаки стукають по пристеленому білим обрусом столі, аж ваза з квітами підстрибує і вода вихлюпується, наче сльози. Втім, моїх сліз там не було, я не готова була плакати — радше пожбурила б ту вазу, як Ганька сковорідку, і байдуже, що в ній — мої улюблені вишневі півонії.

У мені промовляла образа на мого батька, якого я ніколи не бачила,

але не могла йому простити, що в інших дівчат мами — вчительки, кондитерки, кухарки в їдальні, а моя — на рівних із чоловіками — в три зміни на заводі. Авжеж, вона не була єдиною жінкою на тому заводі, але я б воліла не бачити, як вона іноді прокидається за годину-дві після третьої зміни, стріпує руками, наче птах затерпими крилами, і береться знову за роботу: в хаті, у дворі, в полі.

Вона складатиме копійку до копійки — це єдина доросла тема, до якої я мала доступ, і, здається, єдина, на яку мама охоче говорила. Коли у мами була перша зміна, ми могли цілий вечір профантазувати про те, як ще трохи — й у нас буде своя хатка: нехай маленька, нехай не нова, але наша. Мама шелестіла папірчиками, які підтверджували, скільки грошей вона поклала на книжку, а скільки прийшло туди із зарплати, і замріяно дивилася на кінцеве число. «Ще трохи, ще зовсім трохи...» — і ми обговорювали, що зі старих речей заберемо із собою, що доведеться докупити, що з того першочергове, а без чого можна довго обходитися. Вона навіть розпочала вишивати накидку на телевізор, якого у нас не було, але обов'язково буде, коли знову назбираємо грошей після купівлі будинку.

Ще часом сюди вліталася квартира від заводу. Мама стояла в загальній черзі, а не пільговій, і була не вісімнадцята чи навіть сорокова, а чотириста вісімдесят друга. Тому квартира, казала мама, буде вже для мене, коли виросту, бо швидше на неї сподіватися не слід: один марш будинку здають раз на рік або й на два.

Ми подумки садили огірки та сіяли петрушку біля нового обійстя. А відколи пішли з мамою на Гірку й таки оглянули той будиночок — його планували продавати після жнив, під зиму, — всі вечори присвячували тільки йому. Тішилися тому старезному саду, що додавався до будинку, відгадували, котра яблуня яка на смак, адже бачили їх лише у цвіту. Лагодили старенькі сходи, що осунулися від часу і від браку гожих до праці рук. Я зумисне ходила до цьотки з маминої роботи, і вона вчила мене гачкувати круглі хідники зі старого шмаття. На radoщах як ухопилася за це заняття, то за тиждень у нас був цілий стосик круглих килимків і жодного старого светра чи штанів на горищі. О пів на третю ночі мама приходила з другої зміни, а я

сиділа з гачком і ще обов'язково мусила розповісти, котрий килимок у котрій кімнаті буде простелено.

Коло ганку того будиночка ріс великий кущ запашного жасмину. І що, як порівняти з ним, були трохи скособочені вікна чи обсунутий фундамент? Хіба могли протистояти його ароматам потріскане вапно на давно не білених софітах чи двері між кімнатами, які чомусь вирости з одвірків і зовсім не хотіли зачинятися?

Кімнати ми побілимо — нам не вперше, підлогу застелимо хідниками, а колись, може, й до ремонту дійде. Подумки я навіть зі школи поверталася до цього нашого в недалекому майбутньому дому — о боже, свого дому! — і хоча поливала квіти в городчику перед хатою тітоньки Параньки, в якій ми винаймали кімнату з кухнею, мої уявні чорнобривці й гладіолуси сходили поряд із розкішним жасмином коло синього ганку. А для півонії доведеться скопати трішки землі: Паранька пообіцяла вділити свого розлогого «Чорного принца».

Ціле літо ми з мамою дихали повітрям довкола того будиночка. Не лічили днів і ночей, проведених у горах — мама взяла відпустку, — і були щасливі, що чорниці не обмерзли, і ми заробимо більше грошей.

Наближалася осінь. Мама з тривогою перебирала свої виписки з каси. Хоч завдаток заплачено — і грішми, і малинами, — не вистачало ще доволі значної суми. Що не день — мама поверталася з роботи сумнішою. Їй відмовили в позичці грошей, а власники будинку квапили. Мені не вдавалося її розговорити ні довишитою накидкою на телевізор, ні вишиваними подушечками зі смішною назвою «ясіки», ні відмінними оцінками в школі. Одного разу мама повернулася і сказала: «Нам дали тиждень. Останній». З її очей потекли сльози. Ніколи досі я не бачила, щоб вона плакала.

«Ма, а давай позичимо у вуйка Славка». На її обличчі сяйнула надія. У чому була — вийшла під безпросвітний, одразу по-осінньому, дощ. «Парасолю!» — гукаю з прочинених дверей, але вона, напнувши сірий светр на голову, розчиняється в тому дощі й вечірніх сутінках.

Повертається на диво швидко. «Вуйка нема вдома, буде в п'ятницю». — «А цьоця Наталька?» — «Без нього не може...»

Я, з одного боку, хочу, щоб ця п'ятниця не наставала ніколи, бо це

кінцевий термін сплати грошей, яких ми не маємо, а з іншого — молю Бога у вікнах, щоб не затримався в дорозі вуйко Славко. Бачу його чи не в кожному з перехожих.

А під вечір він надійшов. Як завжди ставний, як завжди з букетом троянд — цього разу білих. Я подумки обіймаю його, цілую то його руки, то квіти й не можу в уяві віднайти слів, якими б він нам відмовив. Ми ж віддамо. Я готова була не обідати в школі, тільки б чимшвидше грошей назбирати. Якби могла у Дванадцяти Місяців попросити, щоб чорниці-малини і посеред зими росли...

Мої роздуми-мрії сполохує постать мами з хлібом у сітці. Вона не повертає на нашу стежку, а йде далі, прямує у вуличку, де мешкають вуйко Славко й цьотка Наталька. Її не було довше, аніж попереднього разу. Я сиджу на підвіконні, обхопивши коліна руками, і не можу відвести погляду від тієї точки, в якій зникла і мала б з'явитися мама. Знову пустився дощ, і мені не в голові навіть завтрашня контрольна з математики.

Ось мама за стіною дощу. Вона йде повільно і наче в такт цій повільності маятникує сіткою з хлібом. Я насторожуюсь. Адже це була не її хода, і сіткою, тим паче з хлібом, вона ніколи не розмахувала. Здогадуюсь без слів. Мама навмисне підняла голову до неба, щоб її сльози змішалися з потоками дощу... Заходить до хати і, не визуваючись, у мокрій одежі, падає долілиць упоперек ліжка.

Падає мій останній і чи не єдиний форпост. Ну хіба це не час ненавидіти чоловіків: мого незнайомого тата і знайомого вуйка Славка з оберемком троянд? Вони вже мені не пахнуть.

Будинок, звісно, продали. Не нам. Завдаток повернули, бо «жінка сама, з дитиною». Мені ще довго снівся той жасмин коло синього ґанку. А з-під сходів — старих і трухлявих, пристелених моїми килимками, — виповзали вужі. У них були погони моряка і жовті вуха. Я не могла їх ні вбити, ні винести з подвір'я. «Мамо, там вужі, добре, що ми хату не купили». — «Забудь», — відповіла вона, і я помітила, як тоненькі вужики зморщок загніздилися їй попід очі.

Розділ 3

«Тоненькі вужики зморщок загніздилися їй попід очі... Вона бачить їх, торкається кінчиками пальців, і нотки розпачу в голосі... Відчуй її стан, прикрість і безсилля перед часом, що незворотно втікає...» — Марія Володимирівна вже втомила мене напоумляти. «Я втратила свою красу, а в ній — своє щастя...» — мій голос зі сцени в мої п'ятнадцять не монтується з образом сорокалітньої самотньої панни. Намагаюсь увійти в роль, відчувати її розчарування від життя і самотності. Але мені не вдається. Мене просять повторити сцену ще раз і ще. Переді мною дзеркало, і я бачу в ньому себе, юну: моя врода лише набуває ознак жіночності. Принаймні так мені видається. Куди охочіше відчула б себе Царівною. А втім, ладна бути ким завгодно, грати на сцені хоч чорта лисого, тільки б не повертатися до тієї реальності, котра поза сценою, поза сторінками улюблених книг.

Моя мама, придбавши на зібрані гроші замість омріяного власного кутика чорно-білу «Весну» — після перетворення карбованців у купони якраз на неї і вистачило, — всі свої життєві сили спрямувала на мене: «Ти мусиш вивчитися, отримати диплом і не гарувати, як рабиня». Ця формула успіху передбачала двадцять чотири на сім віддавати себе навчанню і тільки йому. Були, щоправда, перерви: на їжу — небагато, на сон — трохи більше, і ще на виконання різноманітних домашніх обов'язків, без яких мама все-таки не уявляла життя жінки, як-от прибирання, готування, картоплесадження, утримування у життєздатному стані двох свиней, трьох індиків, десятка качок і сорока курей. Програма мінімум для мене і неї.

Мама вважала, що обов'язковим додатком до мого диплома мають бути всі рецепти курячих заминок із кукурудзи, ніжинських салатів і знання про корисні властивості молодій кропиви для виснаженого за зиму пташиного організму. Вона хоч і свято вірила у всемогутність диплома, якого свого часу не змогла здобути через мене новонароджену, проте ніякі аргументи не в силі були переконати її, що наше з нею безголодне проживання можливе й без тичби свійської птиці. «Що ти знаєш? Ти голодна не була! — відмахувалась мама на

мої несміливі репліки і вручала прут: — Іди цьотці корову вижени пасти, щоб вона нам не забездарма молоко давала. І книжку з собою бери, бо не будеш, як хлопчур, у карти лупити або бальона ганяти». Я з прутом і книжкою трюхикала за цьотчиною Цвітолею, плела їй на роги барвисті вінки з польових квітів і розповідала різні цікаві історії. Цвітоля слухала, вона — не моя мама. Інколи я вголос читала їй свою улюблену «Царівну», питала, чи схожа на неї? Цвітоля охоче лизала мої руки зі шматком хліба і співчутливими очиськами тулилася до мого серця.

Хлопці кличуть мене грати в карти, я б радо пішла, але що скажу матері, коли довідається?.. А так хочеться козирного туза у свою колоду і намнути вуха Ігоркові, коли програє. Ще вмію цілком пристойно ловити м'яча, могла би бути воротарем на футбольному полі для пастухів, але й туди мені зась, бо коли вломлю руку чи ногу, а не дай боже, голову, то кому на шию? Мамі. Їй і без того вистачає.

— Дитинко, ти блукаєш хмарами, а потрібна мені на сцені. Все гаразд? — Марія Володимирівна, моя вчителька, а за сумісництвом режисерка нашої самодіяльної трупи, перериває мої думки. — Ходімо пити чай...

Мені дуже подобається пити чай з Марією Володимирівною. І не подобається, що, допивши його, таки мушу йти додому. Але поки вона закладає блискучий кип'ятильник у літровий слоїк, із задоволенням спостерігаю за її граційними рухами, тонкими довгими пальцями й акуратними нігтями, полакованими в блідо-рожевий. Мені так соромно за свої руки, з яких неохоче і не за першим разом змивається слід від в'їдливого соку молодої кропиви. Тому до горнятка замість долонь прикладаю кулаки, ховаючи свої пальці.

— Тобі зимно? Ти не захворіла?

— Ні, не турбуйтеся, все добре, — відповідаю її ж фразами, але, розхвилювавшись, вихлюпую трохи напою на серветку та собі на коліна.

— Даночко...

— Маріє Володимирівно, я ненароком.

— Розкажеш, що тебе турбує?

Вона дивиться своїми синьо-сірими очима на мене так лагідно й тепло, що сльози самі горохом сиплються, і я пірнаю головою їй у плече. Що мені розповісти? Що не хочу йти додому, бо не витримую маминої дратівливості, не витримую безконечного говоріння про неминучу катастрофу, коли не вступлю до університету? Про список обов'язків по господарству, який через некуплений будинок чомусь подвоївся? Про список чоловічих імен, який мама тримає в гаманці й час від часу щось із того списку викреслює, а мені нічого не розповідає? Найуживаніші фрази: «не твоє діло» і «ти — вчися».

Та вчися! Вчися навіть тоді, коли підручник хочеться пошматувати, та так пошматувати, щоб уся таблиця Менделєєва розсипалася на окремі елементи! Але цього всього я не скажу. Бо мама не винна. Їй важко. Значно важче, ніж мені. І тому просто отримую насолоду від цієї миті, від легких і ніжних парфумів на блузі моєї вчительки, її теплої подиху понад моєю головою і від того, як її пальці перебирають мою розсунуту за день косу.

— Ходімо до мене, на сьогодні досить. Повечеряємо, — змінює тему Марія Володимирівна.

Мені незручно йти до неї додому, але відмовитися не маю сили. Що я скажу мамі? Марія Володимирівна вловлює мою тривогу і заспокійливо каже:

— Ще проженемо сцену раз чи двічі. Щоб часу не марнувати.

Її будинок неподалік народного дому, де відбувалися наші репетиції, а відтак і прем'єри. Всього за кілька хвилин ми біля зеленої хвіртки — свіжопомальованої і з клямкою, а не заціпкою-гачком. Утоптана стежина веде нескошеним городом попід розлогими грушами.

— Наче медок, у роті тануть, — усміхається вона своєму саду.

От якби моя мама мала свій сад, щоб йому всміхатися, вона б не була такою знервованою. Марія Володимирівна зупиняється.

— Даночко, а ти знаєш, що дерева можуть лікувати? Вони сповнені енергії і життєдайної сили. Коли мені сумно, я обіймаю яблуню. Коли втомилася, але ще мушу працювати, іду до дуба, спираюся на нього всім тілом, намагаючись розслабитися. Заплющую очі й слухаю, як із могутнього кореня підіймається сила, наповнюючи і мене, і високу

крону.

— А груша? Що груша?

— Груша... Це любов. Любов мого батька. Оці дві він посадив на честь наших із сестрою народжень, кожній по одній. Ми різного віку, і коли були малими, груші різнилися, а коли ми подорослішали й різниця між нами стала непомітніша, груші також зоднаковіли... Тата вже понад десять років немає, але свої дні народження ми з сестрою завжди святкуємо поруч із ними.

Синє небо в очах Марії Володимирівни заросилося. Мені також підступають сльози: за її любов'ю чи моєю образою... Вона обіймає мене за плечі й мало не несе до будинку.

На східцях перед вхідними дверями кольоровими смужками райдужіє килимок — круглий, такий самісінький, яких і я нагачкувала минулої осені. Не смію на нього ступити взутою, тому залишаю свої мокасини, які з дня на день попросять їсти, перед сходами.

— Як Бровко вподобає собі твоє взуття, то побіжиш додому боса! — І мокасинам щастить опинитися за дверима разом зі мною.

На веранді рівним рядочком ростуть тещині язики — довгі, мов мечі, й аж важкі від своєї зеленості. Попри них — хідник із гуцульськими зигзагами, а біля стіни — дзеркало-трельяж: точнісінько таке ми з мамою приглядали до омріяного помешкання.

— Це дзеркало не просте, — зауважує Марія Володимирівна, мабуть, побачивши мою зацікавленість. — Коли дівчата дивляться у нього і всміхаються, вроди додається. А коли сумні чи набурмосені — навпаки, збавляється.

І я всміхаюся. Вона проводить мене до кімнати, садить за великий лакований стіл. Звісно, він не застелений клейонкою в ружі, ні навіть скатертиною, лише під кришталевою вазою — біла, вигаптувана тонким мереживом серветка. Замість звичних для мене табуреток довкруг столу — шість стільців у химерні візерунки на м'якій оббивці. Мені підсувають один із них, і я не знаю, куди подіти руки й де намістити ноги — під столом чи під стільцем. Сиджу тихо й непорушно.

Окрім стола зі стільцями, у кімнаті шафа, закладена суцільно

книжками, і ще додаткова етажерка. На ній уже не такий взірцевий порядок, як у шафі, де книжки стоять рівненько, наче військо. Етажерка весело підморгує керамічними фігурками, а книжки із закладками по-всякому туляться одна до одної. На верхній полиці — стосик учнівських зошитів. Цікаво, чи це не наша вчорашня контрольна робота? Але ані спитати, ані тим паче глянути не смію. На всю протилежну до шафи стіну красується гуцульський килим. Не такий, як носять перекупки по містечках і селах, а набитий, густий — і візерунки в ньому тануть, ніби мрії посеред зоряного неба.

У цій кімнаті все має своє місце — відчувається, що річ придбана для того, щоби стояти саме тут. Кухні я не бачу, однак певна, що й вона не закладена зайвиною, а ще у ній немає облуплених уступів до печі, які від людського ока треба завішувати залишками старих фіранок.

Двері з кухні рипають — і на порозі з'являється Марія Володимирівна з порцеляновим чайничком у червоні горохи і такими ж горнятами.

— Поки чайок настоюється, пригощу тебе зупкою з кропиви. Дуже корисна! — вона зникає за дверима, і я не встигаю відмовитися. Хоч насправді мені дуже хочеться тієї зупки, та я добре пам'ятаю оповідання з читанки, де бідні діти відмовляються від сливового варення, щоби здаватися вихованими, а не голодними.

Але Марія Володимирівна — з двома тарілками гарячої запашної страви — вже біля столу:

— Їж, не соромся, — припрошує мене, я ж, учетверте знічено дякуючи, боюся взяти ложку, бо забула, в котру руку її гоже брати. І таки добре, що не поспішаю, бо під кінець нашого трапезування помічаю, як учителька, доїдаючи суп, відхилила тарілку від себе, а не навпаки, як звикло роблю я.

До чаю ми маємо делікатні «тісточка», рецепт яких вона дістала ще від своєї бабусі.

— Маріє Володимирівно, а ви багато вчилися, щоби вступити до інституту?

Марія Володимирівна аж чай перестає пити:

— Не знаю, багато чи мало... Кожен це розуміє по-своєму. Мені

подобалося вчитися. Було цікаво. Батьки — обоє вчителі, тому книги завжди жили в нашому домі, — вона обводить любовним поглядом книжкові шафи. — Чому запитуєш? — повертається до мене і, не чекаючи на відповідь, з розумінням киває головою: — Математика, алгебра... Я тебе розумію. Тому, в кого поетична душа, цифри даються важче. І п'ятірки в таблиці рясно скроплені важкою працею. А ти ким хочеш стати?

— Не знаю... Кимось, хто навчається в інституті. Або Царівною...

Марія Володимирівна всміхається.

— Так, авжеж, ти вивчишся і будеш царівною духу. Але професія...

— Буду вчителькою. Як ви.

— А може, акторкою?

Я опускаю очі на згадку про своє сьогоднішнє невживання в роль. Хоча сцена мене приваблює. Але мама ніколи такого мені не дозволить. Ще й за вчительку треба поборотися, адже в її мріях я маю вивчитися на когось, хто згодом сидітиме у конторі на другому поверсі їхнього заводу. У мене має бути свій кабінет і табличка з надписом. І мені завжди може хтось принести відро малини тільки за те, що я сиджу в м'якому кріслі в цьому кабінеті. А ще мені мають одній із перших видавати талони на дефіцитні речі, у «Готовому одязі» я однією з перших вибиратиму сукні, а поверхом нижче, де надпис «Взуття», — туфлі й чобітки. Марії Володимирівні я про це не кажу, бо ж не годиться в її затишній оселі говорити про те, що ненавидиш. А я по-справжньому ненавиджу ці мамині мрії! У мене в запасі ще три роки: сподіваюся, за цей час трапиться щось дивовижно-чудове і змінить її поривання за будь-яку ціну дістати мені «направлення» із заводу...

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ